

Journal of

Natural science

**No5
2021**

<http://natscience.jspi.uz>

<u>ТАХРИР ХАЙЪАТИ</u>	<u>ТАХРИРИЯТ АЪЗОЛАРИ</u>
<p>Бош мухаррир – У.О.Худанов т.ф.н., доц.</p> <p>Бош мухаррир ёрдамчиси-Д.К.Мурадова, PhD, доц.</p> <p>Масъул котиб- Д.К.Мурадова</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Худанов У.О. – ЖДПИ Табиий фанлар факултети декани, т.ф.н., доц. 2. Шылова О.А.- д.х.н., профессор Института химии силикатов им. И.В. Гребенщикова Российской академии наук (ИХС РАН) 3. Маркевич М.И.-ф.ф.д. проф Белорусия ФА 4. ElbertdeJosselindeJong-профессор, Niderlandiya 5. Кодиров Т- ТТЕСИ к.ф.д, профессор 6. Абдурахмонов Э – СамДУ к.ф.д., профессор 7. Сманова З.А,-ЎзМУ к.ф.д., профессор 8. Султонов М-ЖДПИ к.ф.д,доц 9. Яхшиева З- ЖДПИ к.ф.д, проф.в.б. 10. Рахмонкулов У- ЖДПИ б.ф.д., проф. 11. Мавлонов Х- ЖДПИ б.ф.д., проф 12. Абдурахмонов Ғ- ЎзМУ фалсафа фанлари доктори (кимё бўйича) (PhD), доц 13. Хакимов К – ЖДПИ г.ф.н., доц. 14. Азимова Д- ЖДПИ фалсафа фанлари доктори (биология бўйича) (PhD), доц 15. Юнусова Зебо – ЖДПИ к.ф.н., доц. 16. Гудалов М- ЖДПИ фалсафа фанлари доктори (география фанлари бўйича) (PhD) 17. Мухаммедов О- ЖДПИ г.ф.н., доц 18. Хамраева Н- ЖДПИ фалсафа фанлари доктори (биология фанлари бўйича) (PhD) 19. Рашидова К- ЖДПИ фалсафа фанлари доктори (кимё бўйича) (PhD), доц 20. Мурадова Д- ЖДПИ фалсафа фанлари доктори (кимё фанлари бўйича) (PhD), доц
<p>Муассис-Жиззах давлат педагогика институти</p>	
<p>Журнал 4 марта чиқарилади (харчоракда)</p>	
<p>Журналда чоп этилган маълумотлар аниқлиги ва тўғрилиги учун муаллифлар масъул</p>	
<p>Журналдан кўчириб босилганда манбаа аниқ кўрсатилиши шарт</p>	

Жиззах давлат педагогика институти Табиий фанлар факултети

Табиий фанлар-Journal of Natural Science-электрон журнали

[/http://www.natscience.jspi.uz](http://www.natscience.jspi.uz)

**PAPAYYA O'SIMLIGINING O'ZIGA XOS DORIVOR
XUSUSIYATLARI**

O'rolboev Navruzbek Mirtoza o'g'li- Jizzax davlat pedagogika instituti
“Biologiya va uni o'qitish metodikasi” o'qituvchisi tel:(+99893 300 75 42)

Email: orolboevnavroz841@gmail.com

Abdumaxamatova Sevara- Jizzax davlat pedagogika instituti “Biologiya va uni o'qitish metodikasi” yo'nalishi 3-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada dorivor o'simlik hisoblangan papayyani (*Carica papaya*) dorivor xususiyatlari, rivojlanishi, o'sishi, kimyoviy tarkibi, tarkibidagi vitaminlar, tabobatda ishlatilishi qaysi kasallikka davo bo'lishi qaysi mintaqalarda uchrashi.

Аннотация: В статье рассмотрены лечебные свойства папайи (*Carica papaya*), лечебные свойства, развитие, рост, химический состав, витамины в ней, ее применение в медицине, лечение любого заболевания, в каких регионах оно возникает.

Annotation: In this article the medicinal properties of papaya (*Carica papaya*) medicinal properties, development, growth, chemical composition, vitamins in it, its use in medicine, the treatment of any disease, in which regions it occurs.

Kalit so'zlar : *Carica papaya*, «qovun daraxti» Papain, proteolitik ferment, Papayya -Latex, saponinlar, alkaloidlar, antibakterial, «yaxshi salomatlik daraxti» «oshqozon oromi», «Ostio-Plyus», «Ey Dji -Eks», «Mevali bomba».

Ключевые слова: Карика папайя, «дынное дерево» папаин, протеолитический фермент, Папайя-латекс, сапонины, алкалоиды, антибактериальные средства, «дерево здоровья», «желудочный отдых», «Остиио-Плюс», «О J-X», «Фруктовая бомба».

Keywords: *Carica papaya*, «melon tree» Papain, proteolytic enzyme, Papaya -Latex, saponins, alkaloids, antibacterial, «good health tree» «stomach rest», «Ostio-Plus», «O J-X», "Fruit bomb."

Bu dorivor mahsulotning lotincha nomi *Carica papaya*, inglizcha nomi esa Papayya bo'lib u Kariklilar oilasiga mansub o'simlik hisoblanadi. Papayya balandligi 5-10 m li, ingichka, chiroyli, ba'zida butunlay novdalarsiz daraxt bo'lib, yuqori qismida zontik shaklidagi barglari va qovoqsimon mevalari bo'ladi. Uning asil vatani Janubiy Amerika va Meksikadir. Hozirgi kunda u tropiklar hukumron bo'lgan Janubiy Amerika, Braziliya, Kuba, Nigeriyada o'stiriladi. Ko'pincha papayyani mevali bomba deb atashadi. Barglarining diametri 50-70 sm ga boradi mevalarining uzunligi 15-70 sm va diametri 10-30 sm lar atrofida bo'ladi. Papayya

daraxti urug'idan unib chiqqandan keyin, 5-6 oyda xosilga kira boshlaydi va yil mobaynida meva beradi. Mevalar yetilayotganda yashil tusda bo'lib, keyinchalik to'q aariq rangga kiradi. Tashqi ko'rinishidan papayya katta qovunga o'xshaydi. Shuning uchun ham uni «qovun daraxti» deb atashadi.

Papaya mevasi tarkibida inson organizmiga ijobiy tasir qiladigan bir qancha vitaminlar va mikroekementlar bor. Bular jumlasiga C, B1, B2, B6, D vitaminlari va turlicha polivitaminlar kiradi. Mikroelementlardan esa K, Cl, Ca, Zn, Fe, Mg, P, Si, Na kabilar kiradi. Bundan tashqari uning tarkibiga bir qancha kimyoviy fermentlar ham kiradi: zeaksantin, lyutein, likopen, papain, ximopapain A, ximopapain B, lizotsim kalloza, lipaza, glyutamin-transferazalar kabilardir. Bunday fermentlardan asosiysi Papain hisoblanib, u gidroliz sinfiga mansub proteolitik fermentdir. U papayyaning mevasi va barglarida uchraydi. Papainni hali yetilmagan yashil papayya mevalarini kesib qo'yib, ulardan ajralib chiqqan shaffof sharbatdan olinadi. Bu sharbat havo ta'sirida tezda quriydi va kristallanadi. Huddi shu kristllar Papayya -Latex deb nomlanadigan homashyo hisoblanadi.

Papaya barglari tarkibida papain glikozidlar saponinlar va boshqa alkaloidlar kiradi. Papayya antibakterial shamollashga qarshi, siydik haydovchi xossaga ega. Meksikada aboriyenlar uni «yaxshi salomatlik daraxti», deyishadi. Papayya AQSHda GMP farmatsevtik standarti bo'yicha tayyorlanadigan «Oshqozon oromi», «Osteo-Plyus» va «Ey Dji-Eks» kabi biologik aktiv moddalar tarkibiga kiradi.

Papayyaning sog'liq uchun foydali xususiyatlari haqida xulosalar

- Imunitet tizimini kuchaytiradi, uning yallig'lanishiga qarshi xususiyatlari tufayli inson tanasiga kasalliklarga qarshi kurashishda yordam beradi.
- Papayya mevasi tana massasi indeksini tuzatuvchilar uchun foydalidir. Mono dietani o'z ichiga olgan juda ko'p turli xil parhezlar mavjud.
- Papayyaning foydasi qon aylanish tizimi uchun ham muhimdir: xolesterin miqdori kamayadi, qon tomirlari tozalanadi va qon quyilishi ehtimoli kamayadi.
- Tashqi tomondan qo'llanilganda, u termik kuyish, hashorotlar chaqishi natijasida terining tirnash xususiyati, ekzema uchun ko'rsatiladi. Kosmetologlar sharbatini po'stlovchi vosita sifatida ishlatiladi.
- Tish chirishi profilaktikasi va tish go'shti qonashini kamaytirish haqida gapirganda, stomatologlar iste'mol qilishning afzalliklarini ta'kidlaydilar.
- Qarama- qarshi ko'rsatmalar bo'lmasa, yaxshi pishgan berryaning bo'laklarini ikki yoshdan boshlab bollarga taklif qilish mumkin, u tezda so'rilib, tonik ta'sirini beradi.
- Retinaning qarishini sekinlashtiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Jo'rayev E.va boshqalar. Shifobaxsh giyoh va sharbatlar. Toshkent, «Mehnat» 1992- yil.
2. Ibn Sino shifobaxsh o'simliklar haqida (tuzuvchi A. S Madraximov). Toshkent, Mehnat, 1990- yil.
3. Safar Muhammad. Tabiiy ne'matlarning shifobaxsh xususiyatlari. Toshkent, «Istiqlol», 2007- yil.
4. Ergashev Shukur. Yuz dardga yuz davo – shifobaxsh giyohlar , tabiiy ne'matlar va turli beozor omillar bilan davolash. Toshkent, «Istiqlol», 1999- yil.
5. Uz.m.wikipedia.org
6. Uz.kansasteamnutrition.org